

Cuprins

Cuvânt-înainte.....	11
Abrevieri.....	13
TITLUL I. LEGEA PENALĂ ȘI LIMITELE EI DE APLICARE.....	15
Capitolul I. Principii generale.....	15
Art. 1. Legalitatea incriminării.....	15
Art. 2. Legalitatea sancțiunilor de drept penal.....	25
Capitolul II. Aplicarea legii penale.....	32
<i>Secțiunea I. Aplicarea legii penale în timp .....</i>	<i>32</i>
Art. 3. Activitatea legii penale	32
Art. 4. Aplicarea legii penale de dezincriminare.....	42
Art. 5. Aplicarea legii penale mai favorabile până la judecarea definitivă a cauzei.....	49
Art. 6. Aplicarea legii penale mai favorabile după judecarea definitivă a cauzei.....	56
Art. 7. Aplicarea legii penale temporare	66
<i>Secțiunea a 2-a. Aplicarea legii penale în spațiu .....</i>	<i>69</i>
Art. 8. Teritorialitatea legii penale.....	69
Art. 9. Personalitatea legii penale	76
Art. 10. Realitatea legii penale	81
Art. 11. Universalitatea legii penale	85
Art. 12. Legea penală și tratatele internaționale	90
Art. 13. Imunitatea de jurisdicție.....	92
Art. 14. Extrădarea.....	97
TITLUL II. INFRACTIUNEA.....	108
Capitolul I. Dispoziții generale.....	108
Art. 15. Trăsăturile esențiale ale infracțiunii	108
Art. 16. Vinovăția.....	121
Art. 17. Săvârșirea infracțiunii comisive prin omisiune.....	135
Capitolul II. Cauzele justificative	140
Art. 18. Dispoziții generale.....	140
Art. 19. Legitima apărare	145
Art. 20. Starea de necesitate	158
Art. 21. Exercitarea unui drept sau îndeplinirea unei obligații	166
Art. 22. Consimțământul persoanei vătămate	172
Capitolul III. Cauzele de neimputabilitate.....	178
Art. 23. Dispoziții generale.....	178
Art. 24. Constraința fizică	182
Art. 25. Constraința morală	187

Art. 26. Excesul neimputabil.....	192
Art. 27. Minoritatea făptuitorului.....	197
Art. 28. Iresponsabilitatea.....	203
Art. 29. Intoxicația.....	209
Art. 30. Eroarea	215
Art. 31. Cazul fortuit.....	224
Capitolul IV. Tentativa	230
Art. 32. Tentativa.....	230
Art. 33. Pedepsirea tentativei	244
Art. 34. Desistarea și împiedicarea producerii rezultatului.....	248
Capitolul V. Unitatea și pluralitatea de infracțiuni	257
Art. 35. Unitatea infracțiunii continuante și a celei complexe	257
Art. 36. Pedeapsa pentru infracțiunea continuată și infracțiunea complexă.....	271
Art. 37. Recalcularea pedepsei pentru infracțiunea continuată sau complexă.....	274
Art. 38. Concursul de infracțiuni.....	276
Art. 39. Pedeapsa principală în caz de concurs de infracțiuni.....	284
Art. 40. Contopirea pedepselor pentru infracțiuni concurente	289
Art. 41. Recidiva	293
Art. 42. Condamnări care nu atrag starea de recidivă	302
Art. 43. Pedeapsa în caz de recidivă.....	306
Art. 44. Pluralitatea intermediară.....	313
Art. 45. Pedepsele complementare, pedepsele accesoriei și măsurile de siguranță în caz de pluralitate de infracțiuni	315
Capitolul VI. Autorul și participanții	321
Art. 46. Autorul și coautorii	321
Art. 47. Instigatorul	330
Art. 48. Complicele.....	338
Art. 49. Pedeapsa în cazul participanților	346
Art. 50. Circumstanțe personale și reale.....	352
Art. 51. Împiedicare săvârșirii infracțiunii	359
Art. 52. Participația improprie	365
TITLUL III. PEDEPSELE.....	371
Capitolul I. Categoriile pedepselor	371
Art. 53. Pedepsele principale	371
Art. 54. Pedeapsa accesorie	375
Art. 55. Pedepsele complementare.....	379
Capitolul II. Pedepsele principale	382
<i>Secțiunea 1. Detenționea pe viață.....</i>	<i>382</i>
Art. 56. Regimul detenționii pe viață	382
Art. 57. Neaplicarea detenționii pe viață	387
Art. 58. Înlocuirea detenționii pe viață.....	389
Art. 59. Calculul pedepsei în cazul comutării sau înlocuirii pedepsei detenționii pe viață.....	393

Cuprins

<i>Secțiunea a 2-a. Închisoarea .....</i>	395
Art. 60. Regimul închisorii.....	395
<i>Secțiunea a 3-a. Amenda.....</i>	398
Art. 61. Stabilirea amenzii	398
Art. 62. Amenda care însوtește pedeapsa închisorii.....	402
Art. 63. Înllocuirea pedepsei amenzii cu pedeapsa închisorii	404
Art. 64. Executarea pedepsei amenzii prin prestarea unei munci neremunerate în folosul comunității.....	406
Capitolul III. Pedeapsa accesorie și pedepsele complementare	410
<i>Secțiunea 1. Pedeapsa accesorie.....</i>	410
Art. 65. Conținutul și modul de executare a pedepsei accesoriei a interzicerii exercitării unor drepturi	410
<i>Secțiunea a 2-a. Pedepsele complementare .....</i>	417
Art. 66. Conținutul pedepsei complementare a interzicerii exercitării unor drepturi.....	417
Art. 67. Aplicarea pedepsei complementare a interzicerii exercitării unor drepturi	430
Art. 68. Executarea pedepsei complementare a interzicerii exercitării unor drepturi.....	432
Art. 69. Degradarea militară.....	437
Art. 70. Publicarea hotărârii definitive de condamnare.....	440
Capitolul IV. Calculul duratei pedepselor	443
Art. 71. Durata executării.....	443
Art. 72. Computarea duratei măsurilor preventive privative de libertate	446
Art. 73. Computarea pedepselor și măsurilor preventive executate în afara țării.....	448
Capitolul V. Individualizarea pedepselor	450
<i>Secțiunea 1. Dispoziții generale .....</i>	450
Art. 74. Criteriile generale de individualizare a pedepsei	450
<i>Secțiunea a 2-a. Circumstanțele atenuante și circumstanțele agravante.....</i>	458
Art. 75. Circumstanțe atenuante.....	458
Art. 76. Efectele circumstanțelor atenuante.....	471
Art. 77. Circumstanțe agravante	473
Art. 78. Efectele circumstanțelor agravante.....	483
Art. 79. Concursul între cauze de atenuare sau de agravare.....	485
<i>Secțiunea a 3-a. Renunțarea la aplicarea pedepsei .....</i>	488
Art. 80. Condițiile renunțării la aplicarea pedepsei	488
Art. 81. Avertismentul	494
Art. 82. Anularea și efectele renunțării la aplicarea pedepsei.....	497
<i>Secțiunea a 4-a. Amânarea aplicării pedepsei .....</i>	499
Art. 83. Condițiile amânării aplicării pedepsei.....	499
Art. 84. Termenul de supraveghere	504
Art. 85. Măsurile de supraveghere și obligațiile	506
Art. 86. Supravegherea	512
Art. 87. Modificarea sau încetarea obligațiilor	516
Art. 88. Revocarea amânării aplicării pedepsei	518
Art. 89. Anularea amânării aplicării pedepsei	521
Art. 90. Efectele amânării aplicării pedepsei	522
<i>Secțiunea a 5-a. Suspendarea executării pedepsei sub supraveghere .....</i>	524
Art. 91. Condițiile suspendării executării pedepsei sub supraveghere.....	524

Art. 92. Termenul de supraveghere	532
Art. 93. Măsurile de supraveghere și obligațiile	535
Art. 94. Supravegherea condamnatului	540
Art. 95. Modificarea sau încetarea obligațiilor	543
Art. 96. Revocarea suspendării executării pedepsei sub supraveghere	545
Art. 97. Anularea suspendării executării pedepsei sub supraveghere	549
Art. 98. Efectele suspendării executării pedepsei sub supraveghere	551
<i>Secțiunea a 6-a. Liberarea condiționată .....</i>	553
Art. 99. Condițiile liberării condiționate în cazul detenției pe viață	553
Art. 100. Condițiile liberării condiționate în cazul pedepsei închisorii	562
Art. 101. Măsurile de supraveghere și obligațiile	571
Art. 102. Supravegherea condamnatului	575
Art. 103. Modificarea sau încetarea obligațiilor	578
Art. 104. Revocarea liberării condiționate	580
Art. 105. Anularea liberării condiționate	582
Art. 106. Efectele liberării condiționate	584
TITLUL IV. MĂSURILE DE SIGURANȚĂ	586
Capitolul I. Dispoziții generale	586
Art. 107. Scopul măsurilor de siguranță	586
Art. 108. Categoriile măsurilor de siguranță	592
Capitolul II. Regimul măsurilor de siguranță	595
Art. 109. Obligarea la tratament medical	595
Art. 110. Internarea medicală	600
Art. 111. Interzicerea ocupării unei funcții sau a exercitării unei profesii	605
Art. 112. Confiscarea specială	608
Art. 112 ¹ . Confiscarea extinsă	624
TITLUL V. MINORITATEA	633
Capitolul I. Regimul răspunderii penale a minorului	633
Art. 113. Limitele răspunderii penale	633
Art. 114. Consecințele răspunderii penale	639
Art. 115. Măsurile educative	641
Art. 116. Referatul de evaluare	644
Capitolul II. Regimul măsurilor educative neprivative de libertate	646
Art. 117. Stagiul de formare civică	646
Art. 118. Supravegherea	649
Art. 119. Consemnarea la sfârșit de săptămână	652
Art. 120. Asistarea zilnică	654
Art. 121. Obligații ce pot fi impuse minorului	655
Art. 122. Modificarea sau încetarea obligațiilor	658
Art. 123. Prelungirea sau înlocuirea măsurilor educative neprivative de libertate	659

Cuprins

Capitolul III. Regimul măsurilor educative privative de libertate	661
Art. 124. Internarea într-un centru educativ.....	661
Art. 125. Internarea într-un centru de detenție.....	666
Art. 126. Schimbarea regimului de executare	670
Art. 127. Calculul duratei măsurilor educative	671
Capitolul IV. Dispoziții comune	672
Art. 128. Efectele cauzelor de atenuare și agravare.....	672
Art. 129. Pluralitatea de infracțiuni.....	673
Art. 130. Descoperirea unei infracțiuni săvârșite în timpul minorității	675
Art. 131. Prescripția răspunderii penale a minorilor	676
Art. 132. Prescripția executării măsurilor educative	677
Art. 133. Efectele măsurilor educative.....	678
Art. 134. Minorul devenit major	679
TITLUL VI. RĂSPUNDEREA PENALĂ A PERSOANEI JURIDICE	680
Capitolul I. Dispoziții generale	680
Art. 135. Condițiile răspunderii penale a persoanelor juridice	680
Art. 136. Pedepsele aplicabile persoanei juridice.....	701
Art. 137. Stabilirea amenzii pentru persoana juridică.....	703
Capitolul II. Regimul pedepselor complementare aplicate persoanei juridice	706
Art. 138. Aplicarea și executarea pedepselor complementare în cazul persoanei juridice	706
Art. 139. Dizolvarea persoanei juridice	708
Art. 140. Suspendarea activității persoanei juridice	711
Art. 141. Neaplicarea dizolvării sau suspendării activității persoanei juridice	713
Art. 142. Închiderea unor puncte de lucru ale persoanei juridice.....	715
Art. 143. Interzicerea de a participa la procedurile de achiziții publice.....	717
Art. 144. Plasarea sub supraveghere judiciară	719
Art. 145. Afisarea sau publicarea hotărârii de condamnare	720
Capitolul III. Dispoziții comune	722
Art. 146. Recidiva în cazul persoanei juridice	722
Art. 147. Atenuarea și agravarea răspunderii penale a persoanei juridice.....	724
Art. 148. Prescripția răspunderii penale.....	725
Art. 149. Prescripția executării pedepsei	726
Art. 150. Reabilitarea persoanei juridice	727
Art. 151. Efectele comasării și divizării persoanei juridice	728
TITLUL VII. CAUZELE CARE ÎNLĂTURĂ RĂSPUNDEREA PENALĂ	730
Art. 152. Efectele amnistiei	730
Art. 153. Prescripția răspunderii penale.....	735
Art. 154. Termenele de prescripție a răspunderii penale	737
Art. 155. Întreruperea cursului prescripției răspunderii penale	740
Art. 156. Suspendarea cursului prescripției răspunderii penale	741
Art. 157. Lipsa plângerii prealabile	742
Art. 158. Retragerea plângerii prealabile	746
Art. 159. Împăcarea	748

TITLUL VIII. CAUZELE CARE ÎNLĂTURĂ SAU MODIFICĂ EXECUTAREA PEDEPSEI.....	750
Art. 160. Efectele grațierii.....	750
Art. 161. Prescripția executării pedepsei	758
Art. 162. Termenele de prescripție a executării pedepsei	762
Art. 163. Întreruperea cursului prescripției executării pedepsei.....	765
Art. 164. Suspendarea cursului prescripției executării pedepsei.....	767
TITLUL IX. CAUZELE CARE ÎNLĂTURĂ CONSECINȚELE CONDAMNĂRII	769
Art. 165. Reabilitarea de drept.....	769
Art. 166. Reabilitarea judecătorească	772
Art. 167. Calculul termenului de reabilitare.....	775
Art. 168. Condițiile reabilitării judecătorești.....	778
Art. 169. Efectele reabilitării de drept sau judecătorești.....	781
Art. 170. Reînnoirea cererii de reabilitare judecătorească.....	784
Art. 171. Anularea reabilitării.....	786
TITLUL X. ÎNTELESUL UNOR TERMENI SAU EXPRESII ÎN LEGEA PENALĂ.....	790
Art. 172. Dispoziții generale	790
Art. 173. Legea penală.....	792
Art. 174. Săvârșirea unei infracțiuni.....	794
Art. 175. Funcționar public	797
Art. 176. Public	805
Art. 177. Membru de familie.....	808
Art. 178. Informații secrete de stat și înscrисuri oficiale	811
Art. 179. Arme.....	814
Art. 180. Instrument de plată electronică	817
Art. 181. Sistem informatic și date informative	820
Art. 182. Exploatarea unei persoane	823
Art. 183. Consecințe deosebit de grave	827
Art. 184. Faptă săvârșită în public	831
Art. 185. Timp de război.....	834
Art. 186. Calculul timpului	836
Art. 187. Pedeapsa prevăzută de lege	839
Bibliografie generală	841

Universitatea „Nicolae Titulescu”

Ilie PASCU
Traian DIMA
Costică PĂUN
Mirela GORUNESCU

Vasile DOBRINOIU
Mihai Adrian HOTCA
Ioan CHIŞ
Maxim DOBRINOIU

NOUL COD PENAL COMENTAT

PARTEA GENERALĂ

Editia a II-a, revazuta si adaugita

Universul Juridic
Bucureşti
-2014-

Cuvânt-înainte

Această a doua ediție a lucrării „Noul Cod penal comentat, Partea generală” cuprinde comentarii pe articole a noului Cod penal, Partea generală, adoptat prin Legea nr. 286/2009, actualizat cu modificările și completările aduse prin Legea nr. 27/2012 (M. Of. nr. 180 din 20 martie 2012), Legea nr. 63/2012 (M. Of. nr. 258 din 19 aprilie 2012) și Legea nr. 187/2012 pentru punerea în aplicare a Legii nr. 286/2009 privind Codul penal (M. Of. nr. 757 din 12 noiembrie 2012), adoptate ulterior editării ediției precedente.

Fiecare text al Codului penal, Partea generală este însotit de o bibliografie specială, selectivă, constituită din articole, note publicate în revistele periodice de specialitate, monografii și alte surse, de un comentariu teoretic al fiecărui text, sistematizat, de regulă, pe mai multe subpuncte, precum și referiri la unele soluții ale instanțelor de judecată, care au rămas valabile în raport cu noile prevederi ale legii penale.

Comentariul fiecărui text este precedat de o examinare comparativă a conținutului acestuia cu cel existent (corespondent) în legea penală anterioară pentru a pune în evidență elementele de diferențiere, cele comune (acolo unde sunt) și a desprinde rațiunea pentru care legiuitorul noului Cod penal a procedat la modificări semnificative în reglementarea anumitor instituții fundamentale ale dreptului penal și la introducerea de noi instituții. De asemenea, pentru a pune în evidență măsura în care instituțiile fundamentale ale dreptului nostru penal sunt în deplină armonizare cu reglementările din legislația penală a unor state membre ale Uniunii Europene ori cu instrumentele juridice ale Uniunii Europene, comentariul fiecărui text se încheie cu prezentarea unor elemente de drept penal comparat.

Autorii lucrării nu și-au propus să prezinte evoluția legislativă sau referințe istorice la textele analizate, ci doar să facă unele referiri numai acolo unde acestea aveau o relevanță în explicarea modificărilor conținutului unor texte, cum ar fi cele referitoare la reglementarea principiului legalității incriminării, principiul legalității sancțiunilor de drept penal, trăsăturilor esențiale ale infracțiunii, sancțiunilor aplicabile minorului infractor și a răspunderii penale a persoanei juridice.

S-a apreciat că nu este oportună o analiză critică a textelor comentate ori a face propuneri de lege ferenda, ținând seama de faptul că acestea se justifică și devin pe deplin utile numai după ce noul Cod penal va intra în vigoare și va trece o perioadă de timp semnificativă pentru a putea fi identificate acele dispoziții care necesită a fi modificate, în vederea asigurării unei practici unitare în aplicarea dispozițiilor penale.

Autorii

Abrevieri

alin.	alineat
art.	articol
AUB	Analele Universității București
B. Of.	Buletinul Oficial, Partea I
c.	contra
C. Ap.	Curtea de Apel
C. civ.	Codul civil în vigoare
C. Jud.	Revista „Curierul Judiciar”
C. mun.	Codul muncii
C. pen.	Codul penal în vigoare
C. pr. civ.	Codul de procedură civilă în vigoare
C. pr. pen.	Codul de procedură penală în vigoare
CDP	Caiete de Drept Penal
CEDO	Curtea Europeană a Drepturilor Omului
civ.	civil (ă)
col.	colegiu
Convenție	Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (Convenția europeană a drepturilor omului)
CSJ	Curtea Supremă de Justiție
dec.	decizie
Dreptul	Revista „Dreptul”
ed.	ediție
Ed.	Editura
etc.	etcaetera („și celelalte”)
GRECO	- Grupul de State împotriva Corupției
H.G.	Hotărârea Guvernului
hot.	hotărârea
<i>ibidem</i>	în același loc
ICCJ	Înalta Curte de Casație și Justiție
<i>idem</i>	același autor
Jud.	Judecătoria
lit.	litera
M. Of.	Monitorul Oficial al României, Partea I
n.a.	nota autorului
nr.	numărul
OCDE	Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică
O.G.	Ordonanța Guvernului
O.U.G.	Ordonanța de urgență a Guvernului
op. cit.	opera citată

p.	pagina
par.	paragraful
pct.	punctul
pen.	penal (ă)
pop.	popular
pp.	paginile
RDP	Revista de Drept Penal
RRD	Revista Română de Drept
s.n.	sublinierea noastră
s.	secție
Studia	Revista „Studia Universitatis Babeș-Bolyai” – Series Iurisprudentia
sent.	sentință
<i>supra</i>	mai sus
ș.a.	și alții (altele)
Trib.	Tribunalul
Trib. jud.	Tribunalul județean
Trib. Suprem	Tribunalul Suprem
urm.	următoarele
vol.	volumul

TITLUL I

Legea penală și limitele ei de aplicare

Capitolul I

Principii generale

Legalitatea incriminării

Art. 1. (1) Legea penală prevede faptele care constituie infracțiuni.
(2) Nicio persoană nu poate fi sancționată penal pentru o faptă care nu era prevăzută de legea penală la data când a fost săvârșită.

SUMAR

I. NOUL COD PENAL ÎN RAPORT CU LEGEA PENALĂ ANTERIOARĂ	16
Evoluția reglementării principiului incriminării în legea penală română.....	17
II. ANALIZA TEXTULUI	19
1. Principiul legalității incriminării. Concept. Fundament	19
2. Cerințele principiului legalității incriminării.....	20
3. Anterioritatea legii penale în raport cu data săvârșirii faptei	23
III. ELEMENTE DE DREPT PENAL COMPARAT	23

Bibliografie specială selectivă:

G. Antoniu, *Observații cu privire la proiectul unui al doilea nou Cod penal (I)*, în RDP nr. 4/2007, p. 9; D. Bărcănescu, *Conținutul infracțiunii și principiul legalității*, Ed. All Beck, București, 2005; Al. Ianoș, *Principiul legalității în dreptul penal*, în RDP nr. 1/1999, p. 9; Gh. Ivan, *Principiile dreptului comunitar ca izvoare de drept penal*, în RDP nr. 1/2009, p. 31; Gh. Ivan, C.M. Ivan, *Principiul legalității incriminării și a pedepsei în dreptul Uniunii Europene*, în Dreptul nr. 9/2012, p. 272; D.I. Lămașanu, *Determinarea elementului material-reflex al legalității penale*, în RDP nr. 1/2006, p. 71; A.L. Lorincz, *Procedee de tehnică legislativă folosite în materie penală*, în RDP nr. 4/2000, p. 63; T. Manea, *Principiul legalității incriminării –*

elemente de drept comparat, în Dreptul nr. 10/2001, p. 86; I. Poenaru, *Legislația penală în tranzitie*, în Dreptul nr. 5-6/1993, p. 74; C.-L. Popescu, *Principiul legalității incriminării și pedepselor în lumina Constituției din decembrie 1991*, în Dreptul nr. 4/1993, p. 41; M. Udroiu, O. Predescu, *Principiul legalității în dreptul penal român, în lumina standardelor europene*, în Dreptul nr. 5/2008, p. 246.

COMENTARIU (Prof. univ. dr. Ilie Pascu)

I. NOUL COD PENAL ÎN RAPORT CU LEGEA PENALĂ ANTERIOARĂ

Titlul I din Partea generală a noului Cod penal este structurat, ca și Titlul I din Codul penal anterior, pe două capitoare. Capitolul I din noua lege este intitulat „Principii generale”, în raport cu același capitol din Codul penal anterior denumit „Dispoziții preliminare”.

Articolul 1 din Codul penal anterior, care definea scopul legii penale, nu își mai găsește corespondent în noul Cod penal din mai multe considerente.

În primul rând, pentru că enumerarea în acest text a valorilor sociale pe care le apără legea penală are un caracter pur exemplificativ, valorile sociale neenumerate fiind cuprinse într-o expresie globală „întreaga ordine de drept”, ceea ce înseamnă că, pentru stabilirea sferei acestora, ar fi trebuit să se facă apel la toate normele de incriminare care au sediul în Codul penal, Partea specială, în legi penale speciale sau legi nepenale cu dispoziții penale.

În al doilea rând, textul are caracterul unei declarații de principiu și nu corespunde unei necesități concrete de aplicare a legii penale.

În sfârșit, în al treilea rând, un text similar nu a existat în legislațiile române anterioare (Codul penal din 1864, Codul penal din 1936) și nici nu există în legislațiile moderne luate ca termen de referință (Codurile penale din Franța, Italia, Germania, Spania).

În Codul penal anterior, într-un singur text (art. 2), cu denumirea marginală „Legalitatea incriminării” este reglementat principiul legalității sub cele două aspecte: legalitatea incriminării și legalitatea pedepsei. În noul Cod penal, aceste două aspecte sunt reglementate distinct, devenind două principii de sine stătătoare: principiul legalității incriminării (consacrat în art. 1) și principiul legalității sancțiunilor de drept penal (consacrat în art. 2).

În doctrina penală recentă s-a apreciat ca fiind discutabilă soluția de reglementare în texte distincte a principiului legalității incriminării și principiului legalității sancțiunilor de drept penal pe motivul că ar separa nejustificat elementele structurii normei penale, care cuprinde atât dispoziția (ceea ce legea pretinde sau interzice), cât și sancțiunea¹.

Credem că reglementarea în texte diferite a principiului legalității incriminării și a principiului legalității sancțiunilor de drept penal nu duce la separarea elementelor de structură ale normei de incriminare a faptei și, totodată, este în concordanță cu prevederile art. 73 lit. h) din Constituția României revizuită, potrivit cărora „prin lege organică se reglementează infracțiunile, pedepsele și regimul executării pedepsei”.

După cum se observă, chiar Constituția face referire la infracțiuni în sensul de fapte descrise de legea penală și la pedepsele aplicabile în cazul săvârșirii acestora.

În conținutul principiului legalității incriminării s-a instituit anterioritatea legii incriminatoare (*nullum crimen sine lege prævia*) în raport cu fapta săvârșită, iar în conținutul principiului legalității sancțiunilor de drept penal s-a instituit anterioritatea sancțiunilor de drept penal în raport cu fapta săvârșită (*nulla poena sine lege prævia*).

¹ G. Antoniu, *Observații cu privire la antuproiectul unui al doilea nou Cod penal (I)*, în RDP nr. 4/2007, p. 10.

Formularea anteriorității prevederii unei fapte ca infracțiune în raport cu data comiterii faptei [art. 1 alin. (2)] și anterioritatea pedepsei, măsurii educative și măsurii de siguranță în raport cu data la care fapta a fost comisă [art. 2 alin. (2)] se regăsește în Codul penal anterior, în art. 11. În acest text se prevede că „Legea penală nu se aplică faptelor care, la data când au fost săvârșite, nu erau prevăzute ca infracțiuni”. Prin aceste dispoziții se instituie regula că tragerea la răspundere penală presupune, mai întâi, existența unei legi penale care să prevadă că norma de incriminare a acelei fapte era în vigoare la data când fapta a fost săvârșită.

Capitolul al II-lea, din Titlul I al noului Cod penal, este intitulat „Aplicarea legii penale”, iar în Codul penal anterior era denumit „Limitele aplicării legii penale”.

În ambele Coduri penale (noul Cod penal și Codul penal anterior), Capitolul al II-lea al primului Titlu este structurat pe două secțiuni, dar acestea se succed în mod diferit, de la o reglementare la alta. În noul Cod penal, prima secțiune cuprinde norme care reglementează aplicarea legii penale în timp, iar în cea de-a doua secțiune, norme ce se referă la aplicarea legii penale în spațiu. În Codul penal anterior succesiunea este inversă.

Sistematizarea normelor de reglementare a aplicării legii penale, promovată de noul Cod penal, este întâlnită și în Codurile penale străine, dar și în Codurile penale române din 1864 și 1936. Aceasta se impune ca o soluție logică, pentru că, înainte de a vorbi de aplicarea legii penale în spațiu, trebuie să se constate că există o astfel de lege în vigoare, întrucât numai o asemenea lege are aptitudinea de a fi aplicată în spațiu.

Dispozițiile cuprinse în Titlul I al Părții generale a noului Cod penal, cât și a Codurilor penale anterioare sunt examineate în tratate, cursuri, manuale, în partea introductivă a acestora, alături de alte teme, precum: trăsăturile caracteristice ale dreptului penal în raport cu dreptul în general; rolul dreptului penal în cadrul sistemului dreptului; legăturile dreptului penal cu alte ramuri ale dreptului unitar român; principiile fundamentale ale dreptului penal; izvoarele dreptului penal; structura normei penale și interpretarea acesteia. De altfel, profesorul Dongoroz, în *Tratatul de drept penal* din 1939, sublinia că „dispozițiile din dreptul pozitiv privind această parte introductivă (adică cele privitoare la legalitatea incriminărilor și pedepselor, la aplicarea legii penale în timp și spațiu etc. – n.a. – I.P.) apar, la rândul lor, ca un fel de lege a legii penale, fiindcă ele nu reglementează anumite instituții de drept penal, ci disciplinează însăși chipul în care va funcționa legea penală”¹.

Evoluția reglementării principiului incriminării în legea penală română

Principiul legalității incriminării și pedepsei este reglementat pentru prima dată în art. 1 și art. 2 C. pen. din 1864. În art. 1 se clasifică infracțiunile în crime, delicte și contravenții în raport cu gravitatea și natura pedepselor prevăzute de norma de incriminare pentru fiecare infracțiune în parte. Aceasta înseamnă că atât faptele care constituie infracțiuni trebuie să fie prevăzute de legea penală, cât și pedepsele aplicabile acestora. Art. 2 C. pen. din 1864 instituie regula anteriorității atât a normei de incriminare, cât și a pedepsei aplicabile în cazul comiterii infracțiunii. Potrivit acestui text, „nicio infracțiune nu se va pedepsi dacă pedepsele nu au fost stabilite înaintea săvârșirii sale. Infracțiunile săvârșite în timpul legii vechi se vor pedepsi după acea legiuire, iar când pedepsele prevăzute de legea nouă vor fi mai ușoare, se va aplica pedeapsa cea mai ușoară”.

Principiul legalității a fost apoi exprimat mult mai clar în Constituția din 1866 (art. 16 și art. 23) și Constituția din 1923, care în art. 14 prevede: „Nicio pedeapsă nu poate fi înființată, nici

¹ V. Dongoroz, *Drept penal* (reditarea ediției din 1939), Asociația Română de Științe Penale, Ed. Societății Tempus, București, 2000, p. 155.

aplicată, decât în sensul legii. Acest text reproduce neschimbat art. 16 din Constituția din 1866, care, la rândul său, fusese copiat după art. 9 din Constituția belgiană din 1831¹.

Codul penal din 1936 reglementează principiul legalității sub ambele sale aspecte în art. 1, care avea următorul conținut: „Nimeni nu poate fi pedepsit pentru o faptă, care, în timpul căt a fost săvârșită, nu era prevăzută de lege ca infracțiune și nici condamnat la alte pedepse sau supus la alte măsuri de siguranță, decât acelea pe care le prevedea legea”.

Din exprimarea legiuitorului, în textul de mai sus, rezultă că nicio faptă nu poate fi socotită infracțiune, dacă nu este prevăzută ca atare (preconstituire).

Dispozițiile art. 1 vizează, în genere, orice infracțiune, ceea ce înseamnă că principiul se aplică tuturor faptelor penale: crime, delicte, contravenții.

De asemenea, conform acestui text, nicio sancțiune penală (pedeapsă sau măsură de siguranță) nu poate fi aplicată dacă nu este statorică de lege. Aceasta înseamnă, pe de-o parte, că pedeapsa, în sine, trebuie să figureze printre pedepsele statorice de lege, iar, pe de altă parte, că se impune, pentru fiecare fapt penal, să fie fixată pedeapsa respectivă (determinare)².

Odată cu adoptarea Constituției din 1938 și cu abrogarea Constituției din 1923, principiul legalității incriminării și pedepsei începe să-și piardă din importanță, nemaifiind înscris în noua Constituție.

Consecutiv modificărilor constituționale, decretele-lege au devenit principalul și, după instaurarea dictaturii militare, la 6 septembrie 1940, singurul izvor de drept în materie penală, fără încălcarea legalității incriminării, menținută formal în art. 1 C. pen. din 1936.

Deosebit de aceasta, în perioada 10 februarie 1938 (data loviturii de stat regale) – 23 august 1944 (când a fost instaurat regimul de dictatură militară), principiul legalității în materie penală a suferit și alte încălcări semnificative, cum ar fi: abilitarea organelor administrative cu luarea unor măsuri restrictive de drepturi (închiderea anumitor localuri) sau de libertate (fixarea domiciliului obligatoriu, internarea în lagăre de muncă), aplicabile în cazul săvârșirii unor fapte ce nu constituiau infracțiuni și nesupuse controlului judiciar; lărgirea competenței instanțelor militare și înființarea de instanțe speciale pentru judecarea anumitor infracțiuni, stabilirea unor reguli procedurale derogatorii (termene scurte de judecată sau de punere în executare a hotărârilor, restrângerea sau suprimarea căilor de atac etc.)³.

Din 23 august 1944 și până în luna noiembrie 1946, legile au fost practic adoptate de Consiliul de Miniștri, organul puterii executive, și nu de puterea legiuitoroare.

Principala abatere de la legalitatea incriminării și neretroactivitatea legii penale au constituit-o însă legile referitoare la urmărirea și judecarea criminalilor și profitorilor de război, precum și a celor vinovați de dezastrul țării, a căror adoptare a fost impusă de obligațiile asumate de România prin Convenția de Armistițiu⁴.

După instaurarea regimului comunist, la 30 decembrie 1947, principiul legalității incriminării dispare încă o dată din rândul principiilor constituționale, nefiind înscris în niciuna dintre cele trei Constituții adoptate în această perioadă (în anii 1948, 1952 și 1965).

Totodată, textul art. 1 C. pen. din 1936, în forma avută la adoptare, a fost modificat prin introducerea unui nou alineat [alin. (2)] care avea următorul conținut: „Faptele socialmente periculoase, care au o vădită asemănare cu vreuna dintre faptele prevăzute de legea penală, se

¹ I. Moraru, G. Iancu, *Constituții române. Texte. Note. Prezentare comparativă*, R.A., Monitorul Oficial, București, 1995, p. 33, 35.

² V. Dongoroz, *op. cit.*, reeditare din 1939, p. 71.

³ D. Bărcănescu, *Conținutul infracțiunii și principiul legalității* (teză de doctorat), Ed. All Beck, București, 2005, p. 124.

⁴ D. Bărcănescu, *op. cit.*, p. 125.

socotesc ca fiind implicit prevăzute și pedepsite prin dispoziția de lege care prevede și pedepsește fapte asemănătoare".

Aceste dispoziții, prin care s-a introdus procedeul analogiei, inspirat din Codul penal al URSS și prin care s-a anihilat principiul legalității incriminării, au fost adoptate prin Decretul nr. 187/1949 și abrogate prin Decretul nr. 102/1956.

Legalitatea incriminării este și mai mult afectată prin Decretul nr. 212/1960, care modifică din nou art. 1 C. pen. din 1936, abilitând organele judiciare cu dreptul de a înlătura caracterizarea penală, ca urmare a evaluării pericolului social al faptelor prevăzute de legea penală (operăriune denumită impropriu dezincriminare judiciară)¹.

Autoritățile comuniste, treptat, au renunțat în mare măsură la aceste procedee, astfel că în Codul penal adoptat în 1968 au fost reafirmate principiul legalității incriminării și principiul neretroactivității legii penale în art. 2, respectiv, în art. 11 din acest Cod.

Unii autori au apreciat că formularea principiului legalității incriminării și pedepsei în art. 2 C. pen. anterior este incomplet, pe motivul că nu prevede anterioritatea legii incriminatoare în raport cu fapta săvârșită și nu interzice explicit aplicarea legii penale incriminatoare faptelor comise înaintea intrării sale în vigoare². Aceiași autori apreciază că aceste omisiuni ale textului art. 2 sunt înlăturate prin coroborarea cu dispozițiile art. 11 C. pen. anterior.

Pe linia întăririi principiului legalității sub ambele sale aspecte, Codul penal din 1968 nu conținea, în forma inițială, nicio referire la așa-numita dezincriminare judiciară. Ulterior, prin Legea nr. 6/1973 a fost introdus în Codul penal art. 18¹, text care, într-o formulare asemănătoare cu cea cuprinsă în art. 1 alin. (3) C. pen. din 1936 (introdus prin Decretul nr. 212/1960), redă organelor judiciare prerogativa de a înlătura caracterizarea legală a pericolului social, deși respectarea riguroasă a principiului legalității incriminării impune interdicția scoaterii din sfera ilicitului penal, pe cale judiciară, a faptelor prevăzute de legea penală.

II. ANALIZA TEXTULUI

1. Principiul legalității incriminării. Concept. Fundament

În alin. (1) al art. 1 C. pen. este definit principiul legalității incriminării.

Potrivit acestui text, „legea penală prevede faptele care constituie infracțiuni”. În virtutea acestor dispoziții, o faptă, oricât de gravă ar fi, nu poate constitui infracțiune dacă nu este prevăzută ca atare în legea penală (*nullum crimen sine lege*).

După adoptarea Constituției României în 1991, revizuită în 2003, principiul legalității incriminării a dobândit o bază constituțională în art. 73 alin. (3) lit. h) teza I din legea fundamentală în temeiul căreia infracțiunile se pot stabili numai prin lege organică.

Din coroborarea dispozițiilor art. 1 alin. (1) C. pen. cu cele ale art. 73 alin. (3) lit. h) teza I din Constituția României rezultă explicit că o faptă poate constitui infracțiune numai dacă este prevăzută în legea penală (*nullum crimen sine lege scripta*).

Prin „legea penală”, potrivit art. 173 C. pen., se înțelege orice dispoziție cu caracter penal cuprinsă în legi organice, ordonanțe de urgență sau alte acte normative, care, la data adoptării lor, aveau putere de lege.

Astfel conceput și formulat, principiul legalității incriminării se sprijină pe ideea separației puterii în stat, pe încredere în capacitatea puterii legiuitoroare (expresie a voinței generale) de a

¹ Alin. (3) al art. 1, introdus prin Decretul nr. 212/1960, avea următorul conținut: „Nu constituie totuși infracțiune fapta incriminată prin lege, dacă prin conținutul ei concret și prin condițiile în care a fost săvârșită nu prezintă pericolul social al unei infracțiuni, fiind lipsită în mod vădit de importanță”.

² D. Bărcănescu, *op. cit.*, p. 126.